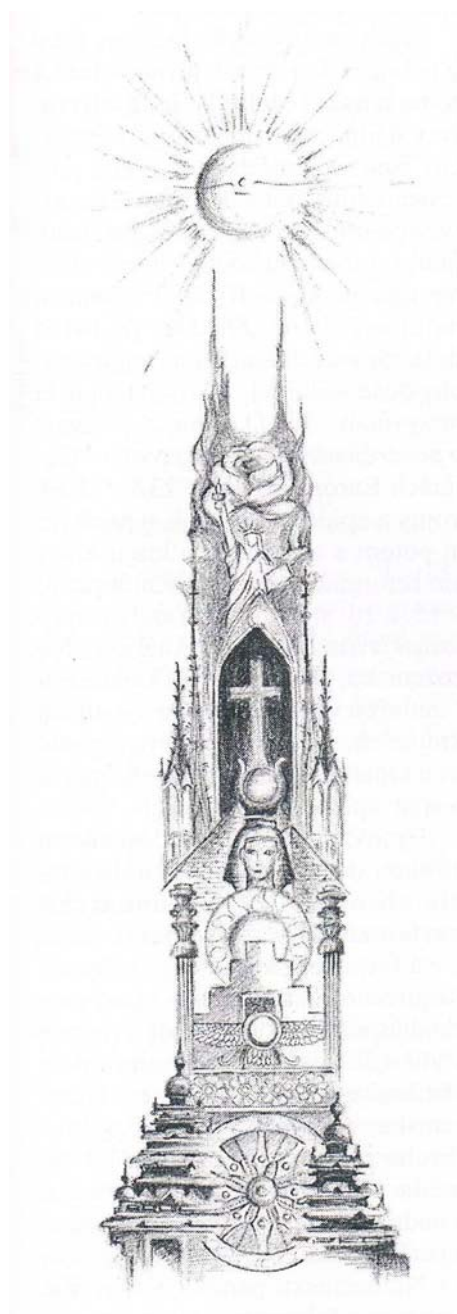

Skryté poslanie západoeurópskeho kolonializmu

Emil Páleš

**CHRÁM L'UDSTVA. ÚLOHOU KAŽDÉHO
KULTÚRNEHO OBDOBIA JE VYBUDOVAŤ
JEDNO POSCHODIE – NOVÝ, VYŠŠÍ STUPEŇ
VEDOMIA. ÚLOHOU CHALDEJSKOEGYPTSKEJ
KULTÚRY BOLO ROZVINÚŤ
DUŠU POCITOVÚ, GRÉCKO-LATINSKEJ
DUŠU ROZUMOVÚ, ANGLOSASKO-GERMÁNSKEJ
DUŠU VEDOMÚ. ÚLOHOU SLOVANOV
BUDE VYVINÚŤ DUCHOVNÉ JA.**

“O 19. storočí sa často hovorí ako o veľkom veku európskej expanzie alebo “imperializmu”; a jednou z hlavných tém dejín 20. storočia bola antikoloniálna reakcia národov Ázie a Afriky.” 14 Najväčšou koloniálnou mocnosťou bola Veľká Británia. V roku 1914 patrila k britskému impériu jedna pätina rozlohy zemskej pevniny a jedna štvrtina obyvateľov zemegule.

V súčasnom vedomí je kolonializmus zapísaný najmä ako “čierna škvrna na svedomí západnej Európy”, ako niečo, čo sa azda radšej ani nemalo stať. Lenže, je to všetko? Na prahu novoveku nastala z malého poloostrova – Európy – odrazu expanzia, ktorá za krátky čas dokonale rozvrátila tradičné spôsoby života a spoločenské usporiadania v celom zvyšku sveta! Na 300 rokov sa dejiny sveta dostali do vleku dejín západnej Európy; takže napr. každé vyhlásenie mieru alebo vojny medzi Anglickom, Francúzskom, Španielskom atď. sa odzrkadľovalo až do posledného kúta sveta v bojoch medzi indiánskymi a černoškými kmeňmi alebo indickými kniežatstvami, ktoré boli spojencami buď tej alebo onej strany. Nemajú tieto ďalekosiahle udalosti aj nejaký hlbší význam? Naozaj “nič neznamenajú” a všetko, čo k nim treba dodať je, že sa “nemali stať”? “Dopustil Boh” zase nezmyselné utrpenie národov? Odídeme opäť z dejín bez poučenia? Sme si istí, že tým históriou pred nami nevyslovila niečo významné, na čo opäť v budúcnosti doplatíme, keď budeme k tomu hluchí? Prečo kolonializmus? Prečo vtedy? A prečo západná Európa? Prečo Anglicko?

Veľkí duchovia času, tzv. prapočiatky alebo anjelské kniežatá, sa striedajú každých 2160 rokov; každý platónsky mesiac inšpirujú jednu novú kultúru, jedno kultúrne obdobie. Úlohou každého kultúrneho obdobia je vyvinúť a uviesť do života nejaký ďalší, nový stupeň vedomia; nové duševné a duchovné schopnosti človeka, a postaviť tak – obrazne povedané – jedno nové poschodie na duchovnom chráme ľudstva.

Vývoj sa pritom odohráva tak, že nová forma vedomia sa najprv vyvinie na jednom konkrétnom mieste, u nejakého národa alebo okruhu národov, ktoré majú na to zvláštne predpoklady, ktoré boli práve na túto úlohu už dlho vopred pripravované, kde boli na tento účel sústredené všetky sily. Z tohto národa, z tohto miesta sa potom nové kultúrne výdobytky postupne rozšíria, odovzdajú celému ostatnému svetu, ktorý si ich tak môže osvojiť oveľa ľahšie a rýchlejšie, než keby na každom mieste Zeme muselo vzniknúť to isté nezávislým vývojom. Ide tu teda o princíp, ktorý Rudolf Steiner nazval “spirituálnou ekonómiou”; o akúsi “deľbu duchovnej práce” medzi národmi.

Z tohoto dôvodu sa ohnisko vedúceho kultúrneho vývoja ľudstva v dejinách systematicky posúva. Vidíme, že prvou poatlantskou vedúcou kultúrou bola India; po nej Perzia; v 2. a 3. tisícročí pr. Kr. sa kultúrny predvoj presunul do Mezopotámie a Egypta; potom nasledovalo kultúrne obdobie grécko-latinské. V súčasnosti dominuje kultúra anglosaskogermánska a na svoju úlohu viesť 6. poatlantské kultúrne obdobie sa pripravujú Slovania.*

* *Ludovít Štúr* si uvedomoval, že poludnie národov súvisí vždy so skrytým, vyšším duchovným poslaním, ktorým sú poverené, a ktoré im dodáva skrytý život; a že v striedaní duchov času je určitý poriadok. Preto píše na adresu striedania germánskej a slovanskej kultúry: “...*život našich (slovanských) kmeňov... bol menej silný, menej oprávnený tam, kde sa dostal do bezprostrednej blízkosti väčšmi oprávneného života skrývajúceho v sebe svetové poslanie a musel sa mu prispôbiť a podriadiť, slovom: v predchádzajúcej dobe nebol vhodný čas pre náš život. Nie všetko rastie rovnako rýchlo a nie všetko kvitne v prírode súčasne, každý tvor a každý národ má pod božím slnkom svoj čas, a lípa kvitne až vtedy, keď dub už dávno odkvitol!*” 86

BRITSKÉ IMPÉRIUM V ROKU 1920.

Akonáhle sa duchovia času vystriedajú, stáva sa aktuálnou nová úloha, úloha vytvoriť stupeň a druh vedomia, ktoré sa od predchádzajúcich líši tak zásadne, že ten istý národ, ktorý plnil predchádzajúcu kultúrnu úlohu, sa so svojim vyhraneným duševným založením a schopnosťami stáva nevhodným na plnenie nadchádzajúcej úlohy – a ohnisko kultúry sa presúva inde, k inému okruhu národov, ktoré disponujú duševnými vlastnosťami pre danú úlohu práve vhodnými, ktoré boli práve v smere týchto vlastností po stáročia dejinami – t.j. zážitkami, ktorými museli prejsť – na to pripravované a vychovávané.

Úlohou egyptsko-chaldejskej epochy napr. bolo vyvíjať tzv. dušu pocitovú. Grécka kultúra tu v tom čase už bola, ale bola nevýznamná, bola vo vleku egyptskej kultúry. Bola “čakajúcou kultúrou”, ešte neprišiel jej čas. Egypt a Mezopotámia ovplyvňovali celý vtedajší kultúrny svet.

Situácia sa zmenila po r. 747 pr. Kr. (dátumy sú len orientačné), kedy sa grécky arché stal duchom času. V grécku sa zrodil úplne nový, dovtedy neznámy spôsob uvažovania o svete a organizácie spoločnosti, ktorý dal Grékom na niekoľko storočí očividnú prevahu nad všetkými ostatnými národmi. Alexander Veľký (za obdivuhodných okolností, aké sme opísali na str. 33) oplodnil týmto helénskym impulzom celý Blízky a Stredný Východ. Grécku kultúru prevzali aj Rimania, a prostredníctvom Ríma celý Západ. Gréčtina a latinčina sa stali medzinárodnými jazykmi; rímske právo, grécka filozofia, školstvo a ďalšie výdobytky ducha sa stali základom európskej civilizácie na najbližšie jedno či dve tisícročia.

Potom románska kultúra znenáhla odovzdáva štafetu anglosasko-germánskej. Dnes vidíme, že angličtina sa stala svetovým jazykom; dolár svetovým platidlom. Francúzsko a Taliansko stratili svoje kultúrne prvenstvo. Milovníci frankofónie si ťažkajú, že francúzštinu sa už nikto neučí; že do francúzštiny prenikajú anglicizmy. Spojené štáty zasahujú v rôznych častiach sveta ako “svetový policajt”, ako keby im celý svet patril. Coca-colu, tranzistor s rockovou hudbou, McDonalda alebo akčné filmy nájdeme v tých najzastrčenejších a najodľahlejších miestach ako symbol toho, ako anglo-americká kultúra aj pakultúra prenikajú do všetkých kútov sveta. Nedá sa povedať, že by dnes slovanská alebo niektoré iné kultúry prenikali do všetkých kútov sveta tak, ako kultúra anglo-americká.

V čom spočíva podstata týchto zmien? Okolo r. 1413 sa v západnej, ale najmä v severozápadnej Európe rodí nová forma vedomia: tzv. duša vedomá. Zatiaľčo duša pocitová sa vo svojom prežívaní opiera predovšetkým o astrálne telo, povedzme o určitý kolektívny svet predstáv, opiera sa duša rozumová podobným spôsobom

najmä o éterické telo; a v duši vedomej sa človek ponára a svojím prežívaním spája oveľa silnejšie než dovtedy so svojím telom fyzickým. Zatiaľčo sa teda človek, u ktorého prevláda duša rozumová, cíti prostredníctvom svojho éterického tela spojený so svojím národom, cíti sa predovšetkým ako člen, článok svojho národa, obce (polis), spoločenstva, cirkvi atď. – **v duši vedomej sa človek po prvý raz prebúdzá v plnom rozsahu k slobode a k zodpovednosti ako jednotlivec.** Cíti sa predovšetkým ako osobnosť, samostatný jednotlivec, zodpovedný sám pred sebou – a až potom ako člen spoločenstva, národa a pod.

Nevyhnutným dôsledkom toho v náboženskej oblasti je **požiadavka náboženskej slobody jednotlivca**, čo v dejinách znamenalo – reformáciu. Bod, od ktorého sa odvinul protestantizmus, bolo nadradenie autority svedomia jednotlivca nad autoritu neomylnosti cirkevnej hierarchie. Vystúpenie Johna Wycliffa a hranica, na ktorej zhorel Jan Hus (r. 1415) bola zároveň hranicou nástupu epochy duše vedomej. Reformáciu teda nevyvolali “hlad, vojna a epidémia a poverčivosť”, ako sa to tvrdí v “Dejinách Európy”² na str. 232! “Hlad, vojny a epidémie” tu boli aj predtým aj potom a vo všetkých krajinách – ale reformácia sa uskutočnila práve v 15. a 16. storočí a zvíťazila v anglosaských krajinách – v Anglicku, Nizozemsku, Nemecku a v Škandinávii – zatiaľčo v románskych a ostatných krajinách, ako napr. vo Francúzsku sa naopak presadila protireformácia a opäť upevnilo katolíctvo!

Druhým, politickým dôsledkom nástupu duše vedomej je **nahradenie absolutistických monarchií parlamentnými systémami.** Teda nová forma organizácie spoločnosti. Angličanom sa podarilo tento prechod úspešne uskutočniť už v rokoch 1649-1688, a to bez dlhotrvajúcej občianskej vojny. Podobne v Nizozemsku. Anglická “Bill of rights” (listina práv) vyhlásená r. 1689 zaručila osobnú slobodu jednotlivca, a podriadila moc kráľa moci zákonov a parlamentu. V 17. st. v Anglicku a v Nizozemsku panovalo ovzdušie slobody a tolerancie, takže sa sem sťahovali všetci hugenoti, kalvíni a Židia (kvôli náboženskej slobode), ako aj rozliční myslitelia, aby tu mohli publikovať svoje myšlienky (medzi nimi aj náš Ján Ámos Komenský).

Tretím dôsledkom, ktorý súvisí so zmeneným vzťahom duše vedomej k fyzickej hmote a svetu vôbec, je aktívny, bádavý, objaviteľský, experimentálny, činorodý, podnikavý a prakticky vynaliezavý duch, ktorého jedným dôsledkom je napr. **priemyselná revolúcia**, ktorá tiež vyšla z Anglicka, a na druhej strane popri inom aj **zámorské objavy**: *“Európska expanzia do iných častí sveta začala objavnými plavbami, ktoré znamenali revolúciu v dejinách ľudstva... Hoci bola Európa zaostalejšia ako arabský, indický alebo čínsky Orient, práve ona sa paradoxne pustila objavovať svet. Arabskí námorníci sa už dávno plavili po Indickom oceáne. Mocné flotily čínskeho admirála Čeng-che ho zas brádzili v rokoch 1405-1433. A potom vlastne nevedno, prečo tento námorný ruch ustal a pole sa uvoľnilo Európanom.”*² Epochu námorských objavov r. 1415 otvorili Portugalci objavovaním a obsadzovaním pobrežných oblastí Afriky a priľahlých ostrovov: 1418 Madeiry, 1427 Azorských ostrovov atď. Najväčšou koloniálnou mocnosťou všetkých čias, skutočným pánom morí, sa však mala stať Veľká Británia. Prečo?

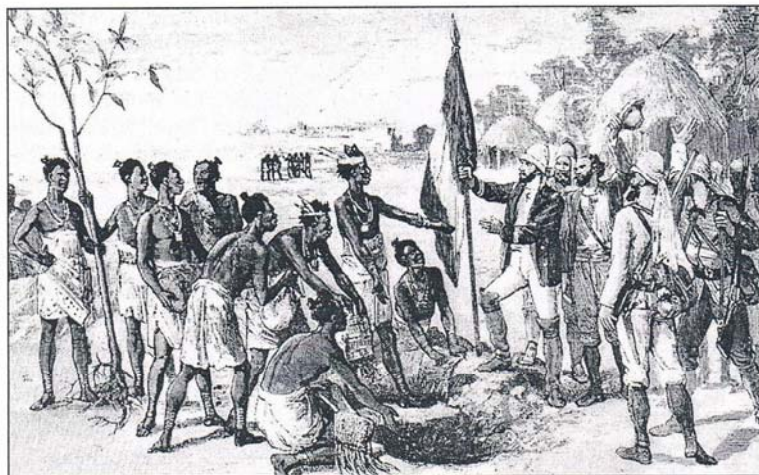
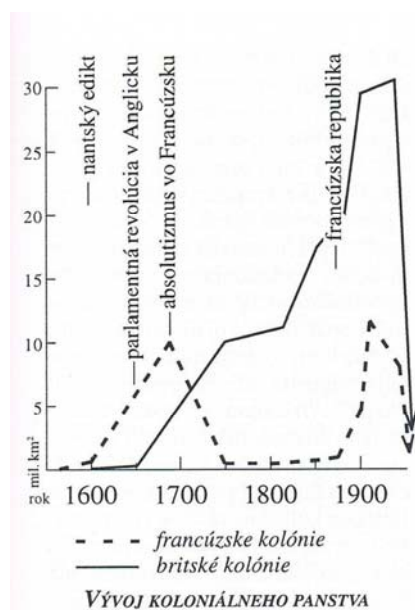
Lebo tak, ako Alexandrova výprava logicky nasledovala a skryto súvisela so vznikom Hellady, tak aj teraz, z logiky zmyslu dejín, sa musel nájsť nejaký spôsob, ako rozšíriť impulz novovzniknutej duše vedomej do celého ostatného sveta.

Skrytým poslaním západoeurópskeho kolonializmu bolo sprostredkovanie duše vedomej národom sveta! Znie to paradoxne, ale práve tie národy, ktoré sa ako prvé dokázali prepracovať k pojmu osobnej slobody a dôstojnosti jednotlivca, akoby dostávali nejaké neviditeľné požehnanie sprvu “vziať slobodu” iným národom,

aby sa tieto od nich nakoniec naučili, čo to skutočná sloboda je. “Kým väčšina európskych panovníkov smerovala po tridsaťročnej vojne k absolutizmu, v Nizozemsku a vo Veľkej Británii sa presadilo parlamentné zriadenie.” 2 A hľa – vidíme, že Anglicko a Holandsko sú práve tie dve krajiny, ktoré jediné založili po 350 rokoch trvale prosperujúce a ničím neohrozené koloniálne panstvá! V rovnakom čase, keď v Anglicku zvíťazil parlamentný systém, t.j. po r. 1650, vstúpila Británia do dejín ako koloniálna mocnosť, a odvtedy sa rozloha britského koloniálneho impéria nepretržite prudko zväčšovala, takže po r. 1750 mala už Británia najviac kolónií zo všetkých, a posledných sto rokov koloniálnej éry dokonca dvakrát toľko kolónií ako všetci ostatní dohromady.

Úplne inak sa veci odvíjali vo Francúzsku. V 17. storočí, keď vo Francúzsku svitali zore ekonomickej, politickej a náboženskej slobody, vybudovalo Francúzsko svoju prvú koloniálnu ríšu. V r. 1598 bol napr. prijatý nantský edikt, ktorým sa vo Francúzsku začala uplatňovať náboženská sloboda. V r. 1685 ho však Ľudovít XIV. zrušil a rozhodol sa, že bude vládnuť celkom sám. Francúzsko začalo opäť smerovať k absolutizmu: monarchia je daná Božou vôľou, osoba kráľa posvätná. V priebehu nasledujúceho storočia Francúzsko takmer o všetky koloniálne územia prišlo. Francúzom patrili najrozsiahlejšie územia v Severnej Amerike, ktoré po r. 1750 stratili v prospech Anglicka. Francúzske a portugalské pobrežné kolónie v Indii prepadli taktiež Anglicku. V dejepisných učebniciach sa to vysvetľuje tým, že Britom sa podarilo ovládnuť kľúč ku koloniálnemu svetu: námorné cesty. Lenže, nadržovalo snáď more Angličanom? Posielalo búrky na francúzske lode a potápalo ich? Či nemalo Francúzsko dvakrát takú veľkú rozlohu ako Británia a populačnú prevahu, nemalo rovnakú možnosť zmocniť sa námorných ciest?

Francúzi sa pasovali s ideou slobody ešte bezmála dvesto rokov potom, čo mali Angličania svoju parlamentnú revolúciu už dávno za sebou. Republikáni a rojalisti neustále bojovali medzi sebou, raz nadobúdali vrch jedni, raz druhí. Periodické pokusy o nastolenie republiky vždy viedli k takému chaosu, že ľud si opäť želel návrat cisárstva. Poslednou fázou cisárstva prechádzalo Francúzsko v rokoch 1853-1870 za vlády Napoleona III. Myšlienková nesloboda v tom čase nútila francúzsku duchovnú elitu emigrovať, takže napr. Victor Hugo sa vyjadril, že “bude zdieľať exil so slobodou až do konca – až sa vráti ona, vráti sa aj on.”

SKRYTÝM POSLANÍM ZÁPADOEURÓPSKEHO KOLONIALIZMU BOLO SPROSTREDKOVANIE DUŠE VEDOMEJ NÁRODOM SVETA. PODOBNE AKO ROZŠÍRENIE GRÉCKEJ DUŠE ROZUMOVEJ BOLO POSLANÍM ALEXANDROVÝCH VÝPRAV.

Francúzsku sa definitívne podarilo prekonať monarchiu a nastoliť republiku až v r. 1870. A čo vidíme? V rokoch 1871-1914 Francúzsko vybudovalo svoju druhú koloniálnu ríšu o rozlohe 12 miliónov km²! Musíme si všímať takéto zdanlivo nesúvisiace veci, ktoré spolu súvisia, ak chceme preniknúť do skrytých súvislostí dejín!

Španielom a Portugalcom sa takmer celé koloniálne impérium rozpadlo v rokoch 1810-1825. Dôvod, ktorý sa uvádza v historických štúdiách je ten, že boli v tom čase zaneprázdnení obranou vlastnej krajiny proti napoleonským intervenciám a preto im nezostal čas a prostriedky na zachraňovanie kolónií. Lenže, Holandsko, ktoré okolo r. 1600 utvorilo konfederáciu nezávislých republík, muselo tiež bojovať o svoju existenciu proti intervencii – a predsa v tom istom čase vzrástlo koloniálne panstvo Holanďanov z nuly na 1,2 mil. km²! A v r. 1642 si Holanďania opäť, ešte raz museli vybojovať svoju nezávislosť proti španielskej intervencii – a plocha Holandských kolónií sa opäť – v tom istom čase – zdvojnásobila na 2,5 mil. km²! Odvtedy sa holandská Východoindická spoločnosť stala vzorom prosperujúcej koloniálnej obchodnej spoločnosti. Tak v čom je rozdiel? Rozdiel je v tom, že Holanďania a Španieli bojovali za dve opačné veci. Holanďania bojovali za existenciu svojej mladej parlamentnej konfederácie. Španieli bojovali za monarchistické Španielsko.

Holanďania sa svojimi opakovane vybojovanými bojmi len užšie spájali s duchom času; Španieli sa mu po r. 1800 práve vzdávali. Anglická národná duša sa s duchom doby pevne spojila už v r. 1688. Avšak Francúzsko sa od vlády “kráľa slnko”, Ľudovíta XIV., XV., XVI., Napoleona dostávalo s duchom doby do stále väčšieho rozporu.

Týmto nie sú nijako “z neba” ospravedlnené krutosti a zlé zaobchádzanie, ktorého sa Západoeurópania dopúšťali v koloniálnych panstvách. Európania sa totiž v Novom svete a inde ocitli zoči-voči veľkému pokušeniu beztretné uplatniť svoje neresti a zlé sklony, akému bolo len veľmi ťažko odolať. Musíme však pochopiť, ako to v dejinách reálne chodí, a prečo. **Nevyhnutné bolo len toľko, aby ostatné kontinenty dostali možnosť prísť do styku s európskou dušou vedomou.** Európska expanzia sa teoreticky mohla odohrať aj inak, jemnejším spôsobom – ale ný. Boli to sami africkí vládcovia, ktorí zaobchádzali s mužmi a ženami ako s majetkom, ktorý možno napr. darovať, ktorí chytali svojich bratov, predávali ich Európanom a neuveriteľne na tom bohatli. Otroctvo bolo tak v čiernej ako aj v moslimskej Afrike niečím samozrejmým. Pojem osobnej slobody a dôstojnosti človeka, len z toho titulu, že je človek, neexistoval. Existoval len pre niektorých, urodzených. Uvedomme si však, že také niečo neexistovalo do konca stredoveku vlastne ani v Európe. Ľudia boli “poddaní” a “patrili” kráľovi. Európania sa naopak ako prví zaslúžili o zrušenie otroctva v Afrike. Turecký sultán napr. zrušil obchod s otrokmi až v r. 1873 na nátlak anglickej koruny. Na Madagaskare, ktorý bol nezávislou domorodou republikou, skončilo otroctvo až v r. 1898 intervenciou Francúzov. Angličania a Francúzi totiž už dávno nepotrebovali otrokov. Vymysleli oveľa lepší, účinnejší spôsob ekonomického neokolonializmu, pre seba výhodného obchodu, na ktorý domorodci opäť dobrovoľne pristupovali. Nech mi to moji milí čierni priatelia odpustia, ale Európania mohli “vziať” Afričanom slobodu len preto, lebo dovtedy nikdy neboli vo svojom vnútri skutočne slobodní. Až príchodom Európanov, v kontraste s európskou kultúrou sa však táto nesloboda zviditeľnila a začala udierať do oka. Európania totiž spravidla všade postupovali tak, že nadviazali spoluprácu s nejakou domorodou menšinou, ktorá si práve chcela zabezpečiť privilégia na úkor svojich bratov, a tým zdanlivo dodávali legitimitu svojmu konaniu. Avšak u krajín, ktoré sa jednotne postavili na odpor, ako napr. Afganistan v r. 1842, alebo Vietnam v

rokoch 1946-1968, tam si ani Anglicko, ani Francúzsko, ani najmocnejšia krajina sveta – Spojené Štáty so svojou ultramodernou technológiou nepomohli – a nezostávalo, než priznať krajine jej nezávislosť. “Sáhibovia”, ktorí sa chovali povýšene k indickým sluhom a pod., to všetko spôsobovalo psychologické utrpenie, ktoré prispievalo k urýchlenu dozrievaniu duší. Je to tak, že história častokrát paradoxne vychováva národy pomocou protikladu. Vezme národom slobodu, aby im ukázala, čo to skutočná sloboda je, a že si ju treba vybojovať. S vnútorne slobodnými ľuďmi sa totiž žiadna kolónia robiť nedá. Tých možno len všetkých zabiť (ako to bolo čiastočne u indiánov) – alebo uznať ich nezávislosť. Duch slobody a osobnej dôstojnosti sa však práve vďaka útlaku urýchlene prenášal z utlačovateľov na utlačovaných. Domorodá inteligencia, ktorá vyštudovala na európskych univerzitách, čoskoro viedla svoje národy do boja za nezávislosť (viď. napr. Mahátma Gándhí). Koloniálny systém vyvrcholil vlastne až v 2. pol. 19. st. – a v 1. pol. 20. st. sa už koloniálne impériá začali rozpadáť. Do r. 1960 v Afrike povznikalo zo 40 nových štátov, ktoré sa teraz MAJSTER JAN HUS. HRANICA, NA KTOREJ ZHOREL JAN HUS, BOLA ZÁROVEŇ HRANICOU NÁSTUPU EPOCHY DUŠE VEDOMEJ. Ilen teoreticky. Prakticky by to totiž vyžadovalo značne vyšší, ušľachtilejší stupeň vedomia na oboch stranách – u Európanov aj domorodcov. Uvedomme si napr., že keď Angličania pred 300 rokmi prišli do Afriky alebo Austrálie, nemohli pri najlepšej vôli chápať domorodé obyvateľstvo ako rovnoprávných občanov britského impéria, lebo rovnaké práva by museli znamenať aj rovnaké povinnosti, čoho domorodci neboli v žiadnom prípade schopní. Nejednen kresťanský misionár sa pokúšal nažívať s miestnymi ako s “rovnoprávnymi bratmi v Kristu, ktorí si navzájom vážia jeden druhého” – a skončil v polievke kanibalov.

**MAJSTER JAN HUS. HRANICA, NA
KTOREJ ZHOREL JAN HUS, BOLA ZÁROVEŇ
HRANICOU NÁSTUPU EPOCHY DUŠE
VEDOMEJ.**

Západoeurópania nevymysleli otroctvo, ale prispôbili sa a prebrali systém, ktorý bol Afrike zavedený a usilujú o parlamentnú demokraciu. Ich duša vedomá sa urýchlene sformovala a precitla práve v konflikte a na odpore proti kolonizátorom. Keby sme si živo uvedomili, aký obrovský pokrok vedomia nastal napr. v Afrike v posledných storočiach, museli by si Európania a Afričania padnúť do náručia so

slzami v očiach: jeden prosiac o odpustenie za to, že spôsoboval utrpenie a poníženie svojmu bratovi – a druhý z vďaky za to, že mu bolo spôsobované utrpenie, ktoré ho vytrhlo z dovtedajšieho pasívneho a zaostalého spôsobu života.

Keby sa ostatné krajiny boli chceli učiť od Európy dobrovoľne, aktívne, bolo by sa všetko mohlo – teoreticky – zaobísť bez násilia. Takto však museli tieto krajiny najprv trpkou pocítiť prevahu európskej kultúry na vlastnej koži, museli prežiť vlastnú bezmocnosť, neschopnosť a rozpad svojich kráľovstiev, aby si konečne uvedomili, že je tu niečo, čo sa musia naučiť.

**ČCHIEN-LUNG A JURAJ III. ČÍNSKY
CISÁR ODMIELOL PONUKU BRITSKÉHO MONARCHU NA UŽŠIE
DIPLOMATICKÉ A KULTÚRNE STYKY A VYZVAL BRITÁNIU, ABY SA
PODROBILA “NEBESKÉMU VLÁDCOVI”. O POL STOROČIA NESKÔR BOLA
ČÍNA Z IZOLÁCIE VYTRHNUTÁ NÁSILÍM.**

Typickým príkladom bolo napr. čínske cisárstvo, ktoré sa bežmála až do prelomu storočí pokladalo za pupok sveta, za vrchol svetovej kultúrnosti, zavrhuvalo všetky ostatné kultúry ako podradné, a niekoľko storočí vôbec odmietalo rokovať s Britániou ako rovný s rovným. V r. 1793 napr. cisár Čchien-lung odpovedá na pokus anglického kráľa Juraja III. o nadviazanie diplomatických stykov v takom duchu, že “čínska civilizácia je nadradená, nepotrebujú žiadne anglické výrobky, nebudú sa učiť žiadne barbarské jazyky, anglickému vyslancovi nebude dovolený voľný pohyb po krajine, a anglická koruna – ak chce dobre obísť – mala by vyjadriť svoju čo najpokornejšiu poníženosť a poslušnosť pred čínskym dvorom.” Nie zadlho mal namyslený a od reality odtrhnutý čínsky cisár pocítiť, čo je to prevaha diel anglického loďstva.

Tajomstvo sily Európy spočívalo v účinnej organizácii moderného štátu, založeného na individuálnej iniciatíve, slobode a zodpovednosti jednotlivca. Tento druh štátu mal oproti absolutistickým autokraciám, v ktorých jednotlivec bol len pasívnym, poslúchajúcim kolieskom hierarchického stroja, neporovnateľnú prevahu. Technický náskok bol len jedným z aspektov tejto celkovej prevahy. Ostatné kontinenty sa oproti vynaliezavému, slobodnému a samostatnému duchu Európanov jednoducho nedokázali účinne zorganizovať a zmôcť na odpor, takže sa Európanom s relatívne minimálnymi prostriedkami a malým počtom mužov podarilo ovládnuť celý svet.

Pokrokovito zmýšľajúci vládcovia, ako napr. sultán Mahmúd II., si uvedomovali, v čom spočíva tajomstvo sily Európy; preto sa pokúsil po vzore Európanov zreorganizovať svoj štát. Pokúsil sa odstrániť nerovnosť medzi jednotlivými kategóriami obyvateľstva, aby mohol zaviesť povinnú vojenskú službu pre všetkých, uľahčiť vyberanie daní, zabezpečiť právo na osobnú bezpečnosť, ochranu majetku, voľného obchodu, zrušiť monopoly a privilégia a pod. Jeho reformátorský štát sa

však stal ešte despotickejší ako štáty jeho predchodcov, lebo musel presadzovať zmeny, ktoré sa väčšine obyvateľstva nepáčili. Nechceli a nevedeli si predstaviť, že by napr. kresťania alebo židia mali mať rovnaké postavenie ako moslimovia a pod.

SULTÁN MAHMÚD II. SI UVEDOMIL, V ČOM SPOČÍVALO TAJOMSTVO EURÓPY, A POKÚSIL SA ZREORGANIZOVAŤ SVOJ ŠTÁT. OBYVATEĽSTVO SA VŠAK PROTIVILLO ZMENÁM. 75 ROKOV POTOM BOLA OSMANSKÁ RÍŠA ZNIČENÁ.

V priebehu nasledujúcich sto rokov po tomto neúspešnom pokuse Mahmúda II. priviesť svoju krajinu k slobode dobrovoľne, bola Osmanská ríša porazená na hlavu. Turecko bezmála prestalo existovať ako samostatná krajina. A to si turecká národná duša už zapamätala, lebo sa odvtedy stala predvojom islamských krajín v učení sa od európskej kultúry a vidíme, ako sa dodnes snaží napr. o členstvo v Európskej únii a i.

Zoberme si však aj my z tohto dejinného diania teraz dve ponaučenia pre súčasnosť a budúcnosť našich, slovanských krajín. Po prvé, treba si jasne uvedomiť, že **rôzne formy západoeurópskeho a amerického zamatového neokolonializmu budú vo východnej Európe pokračovať dovtedy a len dovtedy, kým Slovania neprevezmú od Anglosasov dušu vedomú**. Bez ohľadu na akékoľvek reči a formálne opatrenia politikov – západoeurópske krajiny si vždy nájdu spôsob, ako si zabezpečiť vo východnej Európe hegemoniu – až dovtedy, kým sa Východoeurópania od nich nenaučia, nepreberú určité duševné vlastnosti a schopnosti, v ktorých sa im musia vyrovnávať. **Poslanie západoeurópskeho imperializmu – v akejkoľvek forme – je totiž odovzdať dušu vedomú ostatným národom**. Tým začína a tým aj končí. Čas, kedy skončí, nezávisí od Západoeurópanov, ale od nás – ako rýchlo sa budeme učiť.

Slovanské krajiny stále ešte nemajú dušu vedomú riadne vyvinutú. Slovákom, nehovoriac o Ukrajincoch alebo o Rusoch, stále nie sú jasné určité základné veci, ako napr. to, že kde sa človek sám nechopí iniciatívy a nepostará sa o nejakú vec, tam sa tá vec sama nespraví ani ju nikto nespraví za nás, a ak áno, tak potom len vo

svoj vlastný prospech. Kde Angličan alebo Američan víta zodpovednosť ako príležitosť k osobnému postupu a rastu, tam Slovak sa snaží zodpovednosti za rozhodovanie zbaviť, prehodiť ju niekam inde.

Naši ľudia stále nerozumejú napr. tomu, že sloboda a zodpovednosť sa nedajú oddeľovať. Na jednej strane všetci chceme mať slobodné voľby a demokraciu – na druhej strane počuť široké vrstvy obyvateľstva hovoriť, že ich politika nezaujíma, že jej nerozumejú, že je to panské huncútstvo a pod. Ako môže niekto chcieť rozhodovať o predmete, o ktorý sa nezaujíma a ktorému nerozumie? Taký človek môže svoj politický názor potom len prevziať od niekoho druhého, takže v skutočnosti nakoniec tak či tak nevolí on, ale niekto druhý – čo otvára obrovský priestor pre politické manipulácie. V krajinách, kde nie je vyvinutá duša vedomá, môžu existovať len demokracie zdanlivé. **Demokracia nevzniká formálnym prijatím demokratických zákonov a inštitúcií – ale len dozretím obyvateľstva na určitý stupeň vedomia, ktorý je predpokladom toho, aby dokázali tieto demokratické inštitúcie skutočne využívať.**

Ak teda táto a nasledujúce slovenské vlády chcú skutočne niečo urobiť – ako hovoria – pre demokraciu, musia popri nevyhnutných krátkodobých ekonomicko-politických opatreniach mať ako prvý a najrozhodujúcejší cieľ pred očami kultúrno-duchovné pozdvihnutie národa, musia hľadať a podporovať cesty, ako účinne prispieť k výchove, sebvýchove, skvalitneniu vedomia priemerného Slováka. Lebo len tým, a ničím iným sa blížime k demokracii.

A druhé ponaučenie z dejín, ktoré si musíme vziať všetci do budúcnosti: Aby pri nasledujúcom striedaní duchov času, kedy slovanská kultúra začne vyvíjať nasledujúci nový článok duševne-duchovnej bytosti človeka – duchovné ja – sa tomu svet nestaval na odpor, alebo s nepochopením, ale naopak tento slovanský impulz od začiatku podporoval, chránil a spolupracoval s ním. V nadchádzajúcom tisícročí sa bude v kruhu slovanských národov – zoči-voči globálnym výzvam – rodiť opäť celkom nový spôsob prístupu k svetu a organizácie života, ktorý sa bude opierať a bude umožnený vývojom ďalších, nových duševných vlastností a schopností človeka.

Vezmime si, vážení čitatelia, už tentokrát poučenie z dejín a výjdime novému arché v ústrety cieľavedome – ako spolupracovníci Svätého Ducha a nie ako vzbúrenci proti Nemu – aby sa na jednej strane zmiernilo nadchádzajúce utrpenie Slovanov na minimálnu možnú mieru - a na druhej strane, aby niektoré západné národy nemuseli o niekoľko storočí – v zmätku a bezmocnosti nad neriešiteľnosťou svojich problémov – trpkو pocítiť, čo znamená prevaha “morálnej technológie” a nemuseli precitnúť z nejakého falošného sna o vlastnej nadradenosti, ako sa to stalo čínskemu cisárovi.

2 Dejiny Európy. Mladé letá, Bratislava, 1995.

14 The Times Atlas of World History. Hammond, 1994.

86 Ľudovít Štúr: Slovanstvo a svet budúcnosti. Slovenský inštitút medzinárodných štúdií, Bratislava, 1993.